

นิพนธ์ต้นฉบับ

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้ารับการฉีดวัคซีนไขหวัดใหญ่ในผู้สูงอายุ
ชาวมุสลิม ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

สุไลมาน อาแว, พ.บ.^{1,2}, นวลศิริ สิริประเสริฐ, พ.บ., วว.เวชศาสตร์ครอบครัว^{2,3}, นรินทร์ เตชะนิตติชัย, พ.บ.,
วว.เวชศาสตร์ครอบครัว^{1,2}

¹ภาควิชาเวชศาสตร์ครอบครัว คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ²ฝ่ายเวชศาสตร์ครอบครัว โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์
สภากาชาดไทย, ³ฝ่ายวิชาการ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร

ผู้รับผิดชอบบทความ:

นรินทร์ เตชะนิตติชัย, พ.บ.,
ภาควิชาเวชศาสตร์ครอบครัว
คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย 1873 ถนน
พระราม4 แขวงปทุมวัน
เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330,
ประเทศไทย

Email: Narinte@gmail.com

Received: September 27, 2024;

Revised: October 20, 2024;

Accepted: October 20, 2024

บทคัดย่อ

ที่มา: โรคไขหวัดใหญ่ในผู้สูงอายุ อาจมีความรุนแรงและเกิดภาวะแทรกซ้อนได้ การฉีดวัคซีน
ป้องกันสามารถช่วยลดความรุนแรงได้ ทั้งนี้ยังมีชาวมุสลิมที่ฉีดวัคซีนเป็นจำนวนน้อย การ
วิจัยนี้จึงมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้ารับการฉีดวัคซีนไขหวัด
ใหญ่ในผู้สูงอายุชาวมุสลิม

แบบวิจัย : การศึกษาเชิงวิเคราะห์แบบตัดขวาง โดยศึกษา ณ จุดใดจุดหนึ่งของเวลา

วัตถุประสงค์และวิธีการ: เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้สูงอายุชาวมุสลิม ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

ผลการศึกษา: กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 166 คน แบ่งเป็นกลุ่มฉีดวัคซีน 107 คน กลุ่มไม่ฉีด
วัคซีน 59 คน พบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ต่อการเข้ารับการฉีดวัคซีนไขหวัดใหญ่
โดยการวิเคราะห์แบบ multivariate logistic regression ที่มีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) ได้แก่
ปัจจัยด้านบุคคล (เคยมีประวัติเป็นไขหวัดใหญ่มาก่อน, ประสบการณ์จากคนรอบข้างฉีด
วัคซีนแล้วลดความรุนแรงได้ ประสบการณ์จากตนเองที่ฉีดวัคซีนแล้วลดความรุนแรงได้ และ
มีประวัติเคยฉีดวัคซีนไขหวัดใหญ่มาก่อน) (aOR 5.8, 95%CI 1.31-25.64) และปัจจัยด้าน
สังคม (ได้รับคำแนะนำจากบุคลากรทางการแพทย์ และได้รับข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับวัคซีน
ไขหวัดใหญ่ผ่านสื่อต่าง ๆ) (aOR 16.65, 95%CI 4.32-64.17)

สรุป: ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้ารับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคไขหวัดใหญ่ในผู้สูงอายุ
ชาวมุสลิม ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคคล และปัจจัยทางด้านสังคม และไม่พบความสัมพันธ์กับ
ความเชื่อหรือวัฒนธรรมจำเพาะทางศาสนา

คำสำคัญ: ปัจจัย วัคซีนไขหวัดใหญ่ การฉีดวัคซีน ผู้สูงอายุ

ORIGINAL ARTICLE

Factors Associated with Influenza Vaccination Among Muslim Older Persons in Sateng Subdistrict, Mueang District, Yala Province

Sulaiman Awae, M.D.^{1,2}, Nawasiri Siriprasert, M.D., FRCFPT^{2,3}, Narin Techanirattisai, M.D., FRCFPT^{1,2}

¹Department of Family Medicine, Faculty of Medicine, Chulalongkorn University, ²Department of Family Medicine, King Chulalongkorn Memorial Hospital, The Thai Red Cross Society, ³Division of Academic Affairs, Faculty of Medicine, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand

Corresponding author :

Narin Techanirattisai, M.D.,
Department of Family Medicine,
Faculty of Medicine, Chulalongkorn University, 1873, Rama 4 Road, Pathumwan, Bangkok 10330, Thailand
Email: Narinte@gmail.com

Received: September 27, 2024;

Revised: October 20, 2024;

Accepted: October 21, 2024

ABSTRACT

Background: Influenza in older adults can be severe and lead to complications, and vaccination can help reduce the severity. A small proportion of Muslims receive influenza vaccinations. This research aims to study the factors associated with receiving influenza vaccination among Muslim elderly individuals.

Design: Cross-sectional Analytical Study

Methods: Data on influenza vaccinations were obtained from Muslim Older Persons in Sateng Subdistrict, Mueang District, Yala Province.

Results: A total of 166 samples were divided into 107 in the vaccinated group and 59 in the unvaccinated group. The relationship between various factors on influenza vaccination was found by multivariate logistic regression analysis with significance ($p < 0.05$), including personal factors including history of influenza infection, experience from people around that vaccination can reduce severity, personal experience that vaccination can reduce severity, and history of influenza vaccinations (aOR 5.8, 95% CI 1.31-25.64). In addition, social factors included receiving advice from healthcare workers and receiving information about influenza vaccination through various media (aOR 16.65, 95%CI 4.32-64.17).

Conclusions: Factors related to receiving influenza vaccinations among Muslim older persons include both individual and social factors. Specific religious or cultural beliefs were not significantly associated with vaccination choice.

Keywords: factor, influenza vaccine, vaccination, older persons

บทนำ

ไข้หวัดใหญ่เป็นการติดเชื้อไวรัสที่ระบบทางเดินหายใจแบบเฉียบพลัน โดยมีลักษณะทางคลินิกที่สำคัญ คือ มีไข้สูงแบบทันทีทันใด ปวดศีรษะ ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ อ่อนเพลีย ไข้หวัดใหญ่เป็นโรคที่สำคัญที่สุดโรคหนึ่งในกลุ่มโรคติดเชื้ออุบัติใหม่และโรคติดเชื้ออุบัติซ้ำ¹ จากรายงานสถานการณ์โรคไข้หวัดใหญ่ในประเทศไทย ตั้งแต่ เดือนมกราคม ถึงต้นเดือนธันวาคม พ.ศ. 2566 พบผู้ป่วยจำนวน 427,610 ราย อัตราการป่วย 646.22 คนต่อประชากรแสนราย โดยพบอัตราป่วยในกลุ่มผู้สูงอายุ 65 ปีขึ้นไป 194.76 คนต่อประชากรแสนราย²

โรคไข้หวัดใหญ่ในผู้สูงอายุอาจรุนแรงและเกิดภาวะแทรกซ้อน เช่น โรคปอดบวม ซึ่งอาจทำให้เสียชีวิตได้ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุขจึงมีนโยบาย หนุนเสริมให้มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ในประชากรกลุ่มเสี่ยงเพื่อลดการเสียชีวิต และลดการแพร่กระจายของโรคเป็นกลุ่มแรก³⁻⁵ จากรายงานผลการให้บริการวัคซีนไข้หวัดใหญ่ปี 2565 พบว่า จังหวัดยะลามีประชากรกลุ่มเสี่ยงได้รับวัคซีนเป็นจำนวนที่น้อยเพียง ร้อยละ 35.88

จังหวัดยะลา มีจำนวนประชากรรวมทั้งหมด 451,210 คน และมีจำนวนผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่า 50,000 คน โดยประชากรส่วนใหญ่ในจังหวัดยะลา นับถือศาสนาอิสลามมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 81.46 โดยกระจายอยู่ในทุกอำเภอ รองลงมา คือ ศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 18.4⁶

ในปี ค.ศ. 2000 Telford และคณะศึกษาการตัดสินใจเข้ารับการฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่ในผู้สูงอายุ ประเทศอังกฤษ พบว่า ความรู้เรื่องของวัคซีนครบถ้วนถูกต้องมีความมั่นใจในประสิทธิภาพของวัคซีน และรับรู้ว่าการฉีดวัคซีนช่วยให้ร่างกายของผู้สูงอายุแข็งแรงขึ้น นำไปสู่การฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันโรคในผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น⁷

จากเหตุผลข้างต้น ประชากร⁶ ชาวมุสลิมจึงอาจมีความเชื่อหรือวัฒนธรรมที่จำเพาะส่งผลทำให้ฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่เป็นจำนวนน้อย ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ารับการฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่ในผู้สูงอายุชาวมุสลิม รวมทั้งความชุกของผู้ที่เคยได้รับการฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่ โดยผลการศึกษาที่ได้จากวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาวางแผน และ

ต่อยอดงานด้านการส่งเสริมภูมิคุ้มกันโรค เช่น การสร้างโครงการชุมชนเกี่ยวกับการรณรงค์และแก้ปัญหาเรื่องการฉีดวัคซีนในผู้สูงอายุชาวมุสลิมได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์หลัก เพื่อศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้ารับการฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่ในผู้สูงอายุมุสลิม ณ ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

วัตถุประสงค์รอง เพื่อศึกษาความชุกของผู้สูงอายุมุสลิมที่ได้รับการฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่ ณ ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

วัสดุและวิธีการ

รูปแบบการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงวิเคราะห์แบบตัดขวาง (cross-sectional study) โดยศึกษา ณ จุดใดจุดหนึ่งของเวลาทำการเก็บข้อมูล

ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่างแบบอาศัยความสะดวก (convenience sampling) โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่นับถือศาสนาอิสลาม อาศัยอยู่ในพื้นที่ ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

เกณฑ์การคัดเลือก (inclusion criteria)

1. ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป
2. นับถือศาสนาอิสลาม
3. อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ไม่น้อยกว่า 1 ปี
4. สามารถสื่อสารพูด ฟัง เข้าใจภาษาไทยได้
5. ยินดีให้ความร่วมมือกับผู้วิจัย

เกณฑ์การคัดออก (exclusion criteria)

1. ผู้ที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญาจนไม่สามารถเข้าใจในการตอบแบบสอบถามได้
2. ผู้ที่มีข้อห้ามในการฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่ เช่น ผู้ที่มีประวัติแพ้ไข่รุนแรง

เนื่องจากไม่ทราบขนาดของประชากรที่แน่นอน แต่ทราบว่ามีจำนวนมากและต้องการประมาณค่าสัดส่วน

ของประชากร ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจึงถูกคำนวณโดยใช้สูตรคำนวณ กรณิทรานค่าสัดส่วนของประชากรของ Cochran WG

$$n = \frac{p(1-p)Z^2}{d^2}$$

โดยที่ n = จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

p = สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร ผู้วิจัยแทนด้วย 10% อ้างอิงจากงานวิจัยก่อนหน้า

d = ระดับความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมให้เกิดขึ้นได้ ผู้วิจัยกำหนดคือ 5%

Z = ระดับความเชื่อมั่นหรือระดับนัยสำคัญที่ผู้วิจัยกำหนดคือ 1.96 (ระดับความเชื่อมั่น 95%)

เมื่อแทนค่าตามสูตรได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง คือ 166 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และการสัมภาษณ์ เพื่อเป็นแนวทางและเป็นข้อมูลในการสร้างแบบสัมภาษณ์ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้ารับการฉีดไข้หวัดใหญ่ ทั้ง 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่และวัคซีนไข้หวัดใหญ่ ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการฉีดวัคซีน ส่วนที่ 4 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการฉีดวัคซีน และ ส่วนที่ 5 ปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อและศาสนา

วิธีการดำเนินงานวิจัย

ผู้วิจัยทำหนังสือจากฝ่ายเวชศาสตร์ครอบครัวถึงสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดยะลา เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเตรียมแบบสัมภาษณ์ส่งไปยังศูนย์สุขภาพชุมชนของตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา พร้อมหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ จากนั้นชี้แจงวัตถุประสงค์และขั้นตอนการเข้าร่วมโครงการวิจัยแก่ผู้สนใจเข้าร่วมการวิจัยทราบ

เมื่ออาสาสมัครยินยอมเข้าร่วมโครงการแล้ว จะทำการตอบคำถามเพียงครั้งเดียว อาสาสมัครมีอิสระในการตอบ และผู้วิจัยจะคอยจดบันทึกข้อมูล

จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำมาเก็บรวบรวม ประมวลผล แปลผล วิเคราะห์ทางสถิติ อภิปรายและสรุปผลการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติเชิงพรรณนา ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ อายุ แสดงเป็น ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ โรคประจำตัว สถานการณ์ฉีด ระดับความรู้ ระดับทัศนคติ แสดงเป็นจำนวน และร้อยละ

สถิติเชิงเปรียบเทียบ Chi-square test เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามเมื่อตัวแปรทั้งสองเป็นตัวแปรเชิงกลุ่ม (categorical data) ได้แก่ เพศ สถานภาพ ระดับการศึกษา

Student T-test เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระจากกัน

Multivariate logistic regression เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมากกว่า 1 ตัวขึ้นไป แสดงค่า adjusted OR, 95%CI และ $p < 0.05$

จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยฉบับนี้ได้รับการอนุมัติการรับรองด้านจริยธรรมโครงการงานวิจัยจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2567

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปและประวัติส่วนบุคคล

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 166 คน แบ่งเป็นกลุ่มฉีดวัคซีน 107 คน กลุ่มไม่ฉีดวัคซีน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 64.45 และ 35.54 ตามลำดับ แบ่งเป็นเพศชาย 91 คน และเพศหญิง 75 คน คิดเป็นร้อยละ 54.80 และ 45.20 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย 67.55 ± 5.97 ปี ด้านการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาจบระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 36.10) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย (ร้อยละ 35.50) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 10,000-20,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 42.20) และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีโรคประจำตัวเป็น กลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (ร้อยละ 45.80)

ด้านประวัติการติดเชื้อไข้หวัดใหญ่ในอดีตพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยติดเชื้อไข้หวัดใหญ่ (ร้อยละ 64.50) และเคยติดเชื้อไข้หวัดใหญ่ (ร้อยละ 35.50)

ด้านสถานการณ์การฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่ในอดีตที่ผ่านมา กลุ่มตัวอย่างที่มีการฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่ (ร้อยละ 59.60) ซึ่งมีมากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่ (ร้อยละ 40.4) (ตารางที่ 1)

ความชุกของผู้สูงอายุชาวมุสลิมที่ได้รับการฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่ใน 1 ปีที่ผ่านมา

จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 166 คน พบว่า มีผู้ที่ได้รับการฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่ภายใน 1 ปีที่ผ่านมา มีจำนวน 75 คน คิดเป็น (ร้อยละ 45.2) และผู้ที่ไม่ได้รับการฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่ภายใน 1 ปีที่ผ่านมา มีจำนวน 91 คน คิดเป็น (ร้อยละ 54.8) (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 1. ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล

ข้อมูลพื้นฐาน	ทั้งหมด (n = 166) จำนวน (ร้อยละ)	กลุ่มฉีดวัคซีน (n = 107) จำนวน (ร้อยละ)	กลุ่มไม่ฉีดวัคซีน (n = 59) จำนวน (ร้อยละ)	p-value
เพศ				0.065
ชาย	91 (54.80)	53 (49.50)	38 (64.40)	
หญิง	75 (45.20)	54 (50.50)	21 (35.60)	
อายุ (ปี) Mean±SD	67.55±5.95	66.59±5.71	69.31 ± 6.08	0.005
ระดับการศึกษา				0.272
น้อยกว่าประถม	18 (10.80)	13 (12.10)	5 (8.50)	
ประถมศึกษา	59 (35.50)	40 (37.40)	19 (32.30)	
มัธยมศึกษา	60 (36.10)	33 (30.80)	27 (45.80)	
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	29 (17.50)	21 (19.60)	8 (13.60)	
อาชีพ				0.036
รับจ้าง	45 (27.10)	31 (29.00)	14 (23.70)	
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	36 (21.70)	25 (23.40)	11 (18.60)	
ค้าขาย	59 (35.50)	30 (28.00)	29 (49.20)	
อื่น ๆ	26 (15.70)	21 (19.60)	5 (8.50)	
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (บาท)				0.047
< 10,000	38 (22.90)	18 (16.80)	20 (33.90)	
10,001-20,000	70 (42.20)	52 (48.60)	18 (30.50)	
20,001-30,000	43 (25.90)	28 (26.20)	15 (25.40)	
> 30,000	15 (9.00)	9 (8.40)	6 (10.20)	
โรคประจำตัว				0.266
ไม่มีโรคประจำตัว	53 (31.90)	30 (28.00)	23 (39.00)	
โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (เบาหวาน ความดัน ไขมัน)	76 (45.80)	54 (50.50)	22 (37.30)	
โรคปอด	19 (11.40)	14 (13.10)	5 (8.50)	
โรคหัวใจ	10 (6.00)	5 (4.70)	5 (8.50)	
โรคไตวายเรื้อรัง	8 (4.80)	4 (3.70)	4 (6.80)	
ประวัติการเจ็บป่วยไข้หวัดใหญ่ในอดีต				< 0.001
เคย	59 (35.50)	53 (49.50)	6 (10.20)	
ไม่เคย	107 (64.50)	54 (50.50)	53 (89.80)	
ประวัติการฉีดวัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ในอดีต				0.002
เคย	99 (59.60)	73 (68.20)	26 (44.10)	
ไม่เคย	66 (40.40)	33 (30.80)	33 (55.90)	

ตารางที่ 2. สถานการณ์ฉีดวัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ (n = 166)

สถานการณ์ฉีดวัคซีน	จำนวน (ร้อยละ)
ในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา ท่านได้รับการฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่หรือไม่	
ฉีด	75 (45.20)
ไม่ฉีด	91 (54.80)
ใน 1 ปีข้างหน้า ท่านมีแผนที่จะฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่หรือไม่	
ฉีด	91 (54.80)
ไม่ฉีด	75 (45.20)

ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่และวัคซีนไข้หวัดใหญ่

ด้านความรู้ พบว่า กลุ่มที่ฉีดวัคซีนมีระดับความรู้มากกว่ากลุ่มไม่ฉีดวัคซีนอย่างมีนัยสำคัญในหัวข้อเรื่องไข้หวัดใหญ่เกิดจากเชื้อไวรัส ไข้หวัดใหญ่สามารถแพร่กระจายได้ทางการหายใจ ไอ จาม วัคซีนช่วยลดการติดเชื้อและลดความรุนแรง และ บุคคลที่แพ้ไข่ควรหลีกเลี่ยงการฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่

ส่วนความสัมพันธ์ด้านทัศนคติ พบว่ามีเพียง 2 ประการที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างกลุ่มที่ฉีดวัคซีนและไม่ฉีดวัคซีน ได้แก่ การฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่มีความสำคัญในการป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ และ วัคซีนไข้หวัดใหญ่ไม่มีประสิทธิภาพพอที่จะป้องกันโรคได้

ปัจจัยที่มีผลต่อการฉีดวัคซีน

เมื่อทำการแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามสถานการณ์ฉีดวัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งเสริมการฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่ จะแบ่งได้เป็น “กลุ่มฉีดวัคซีน” จำนวน 107 คน และ “กลุ่มไม่ฉีดวัคซีน” 59 คน จากกลุ่มตัวอย่างพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) ได้แก่ การที่เคยมีประวัติเป็นไข้หวัดใหญ่มาก่อน มีประสบการณ์โดยตรงจากคนรอบข้างที่ฉีดวัคซีนแล้วช่วยลดความรุนแรงของโรคได้ มีประสบการณ์โดยตรงเคยฉีดวัคซีนแล้วช่วยลดความรุนแรงได้ การได้รับคำแนะนำจากบุคลากรทางการแพทย์ การได้รับคำแนะนำจากบุคคลใน

ครอบครัว หรือเพื่อนบ้าน การได้รับข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับวัคซีนไข้หวัดใหญ่จากสื่อ และการมีประวัติเคยฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่มาก่อน (ตารางที่ 3)^{8,9}

โดยปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ารับการฉีดมากที่สุดสามอันดับแรก คือ ได้รับคำแนะนำจากบุคลากรทางการแพทย์ (ร้อยละ 83.20) รองลงมาคือ มีประวัติเคยฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่มาก่อน (ร้อยละ 68.70) และ เคยเป็นไข้หวัดใหญ่มาก่อน (ร้อยละ 62.60)

อุปสรรคที่มีผลต่อการเข้ารับการฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่

สำหรับกลุ่มที่ไม่ฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่ พบว่า เหตุผลส่วนใหญ่สามอันดับแรก (ที่ตอบมากและมากที่สุด) ได้แก่ ฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่แล้ว ก็ยังเป็นโรคไข้หวัดใหญ่ (ร้อยละ 33.70) รองลงมาคือ ไม่จำเป็นต้องฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่ เนื่องจากสุขภาพยังแข็งแรงดี (ร้อยละ 33.10) และมีประสบการณ์จากคนรอบข้าง ฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่แล้วมีอาการแทรกซ้อน (ร้อยละ 24.70) (ตารางที่ 4)

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ กับการเข้ารับการฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ต่อการเข้ารับการฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่ โดยการวิเคราะห์แบบ multivariate logistic regression เมื่อพิจารณาตัวแปรที่มีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) พบว่ามีตัวแปรทั้งหมด 2 ตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก (odds ratio > 1) ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคคล และปัจจัยด้านสังคม โดยมีค่า odds ratio หรือมีโอกาสที่จะเข้ารับการฉีดวัคซีนเพิ่มขึ้นเป็น 5.80 เท่า และ 16.65 เท่า ตามลำดับ นอกจากนี้พบว่า ยังมีอีก 1 ตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก (odds ratio > 1) คือ ปัจจัยด้านครอบครัว เป็น 1.52 เท่า แต่ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ (ตารางที่ 5)

วิจารณ์

การศึกษาครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สูงอายุชาวมุสลิมที่ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา โดยการแบ่งกลุ่มเปรียบเทียบออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่ฉีดวัคซีน และกลุ่มไม่ฉีดวัคซีน โดยที่กลุ่มฉีดวัคซีนนั้น จะรวมผู้ที่เคยมีประวัติการ

ตารางที่ 3. ปัจจัยที่ส่งเสริมการฉีดวัคซีนไขหวัดใหญ่

ปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการฉีดวัคซีนไขหวัดใหญ่	ทั้งหมด (n = 166) จำนวน (ร้อยละ)	กลุ่มฉีดวัคซีน (n = 107) จำนวน (ร้อยละ)	กลุ่มไม่ฉีดวัคซีน (n = 59) จำนวน (ร้อยละ)	p-value
เคยมีประวัติเป็นไขหวัดใหญ่มาก่อน				
มากที่สุด	19 (11.40)	19 (17.80)	0 (0.00)	< 0.001
มาก	85 (51.20)	61 (57.00)	24 (40.70)	
ปานกลาง	62 (37.30)	27 (25.20)	35 (59.30)	
น้อย	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	
น้อยที่สุด	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	
มีประสบการณ์โดยตรงจากคนรอบข้างที่ฉีดวัคซีนแล้ว ลดความรุนแรงของโรคได้				
มากที่สุด	5 (3.00)	5 (4.70)	0 (0.00)	< 0.001
มาก	57 (34.30)	47 (43.90)	10 (16.90)	
ปานกลาง	84 (50.60)	52 (48.60)	32 (54.20)	
น้อย	20 (12.00)	3 (2.80)	17 (28.80)	
น้อยที่สุด	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	
มีประสบการณ์โดยตรงที่เคยฉีดวัคซีนแล้วลดความ รุนแรงของโรคได้				
มากที่สุด	7 (4.20)	7 (6.50)	0 (0.00)	< 0.001
มาก	85 (51.20)	79 (73.80)	6 (10.20)	
ปานกลาง	64 (38.60)	19 (17.80)	45 (76.30)	
น้อย	10 (6.00)	2 (1.90)	8 (13.60)	
น้อยที่สุด	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	
ได้รับคำแนะนำจากบุคลากรทางการแพทย์				
มากที่สุด	73 (44.00)	73 (68.20)	0 (0.00)	< 0.001
มาก	65 (39.20)	34 (31.80)	31 (52.50)	
ปานกลาง	28 (16.90)	0 (0.00)	28 (47.50)	
น้อย	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	
น้อยที่สุด	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	
ได้รับคำแนะนำจากบุคคลในครอบครัว หรือเพื่อนบ้าน				
มากที่สุด	5 (3.00)	5 (4.70)	0 (0.00)	0.028
มาก	96 (57.80)	67 (62.60)	29 (49.20)	
ปานกลาง	63 (38.00)	33 (30.80)	30 (50.80)	
น้อย	2 (1.20)	2 (1.90)	0 (0.00)	
น้อยที่สุด	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	
ได้รับข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับวัคซีนไขหวัดใหญ่ผ่านสื่อ ต่าง ๆ เช่น วิทยุ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น				
มากที่สุด	2 (1.20)	2 (1.90)	0 (0.00)	< 0.001
มาก	30 (18.10)	30 (28.00)	0 (0.00)	
ปานกลาง	77 (46.40)	55 (51.40)	22 (37.30)	
น้อย	57 (34.30)	20 (18.70)	37 (62.70)	
น้อยที่สุด	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	
มีประวัติการฉีดวัคซีนไขหวัดใหญ่มาก่อน				
มากที่สุด	38 (22.90)	38 (35.50)	0 (0.00)	< 0.001
มาก	76 (45.80)	64 (59.80)	12 (20.30)	
ปานกลาง	42 (25.30)	5 (4.70)	37 (62.70)	
น้อย	10 (6.00)	0 (0.00)	10 (16.90)	
น้อยที่สุด	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	

ตารางที่ 4. อุปสรรคต่อการฉีดวัคซีนไขหวัดใหญ่ (n = 59)

อุปสรรคที่ทำให้ตัดสินใจฉีดวัคซีนไขหวัดใหญ่	กลุ่มไม่ฉีดวัคซีน จำนวน (ร้อยละ)
มีประสบการณ์ฉีดวัคซีนไขหวัดใหญ่แล้วมีภาวะแทรกซ้อน	18 (30.50)
มีประสบการณ์จากคนรอบข้าง ฉีดวัคซีนไขหวัดใหญ่แล้ว มีอาการแทรกซ้อน	41 (69.50)
ไม่มั่นใจในประสิทธิภาพของวัคซีนไขหวัดใหญ่	40 (67.80)
ไม่จำเป็นต้องฉีดวัคซีนไขหวัดใหญ่ เนื่องจาก สุขภาพแข็งแรงดี	55 (93.20)
ฉีดวัคซีนไขหวัดใหญ่แล้ว ก็ยังเป็นโรคไขหวัดใหญ่	56 (95.00)
มีข้อมูลและความรู้ไม่เพียงพอเกี่ยวกับวัคซีนไขหวัดใหญ่	4 (6.80)
การฉีดวัคซีนไขหวัดใหญ่ไม่ถูกต้องตามหลักทางศาสนาอิสลาม	3 (5.10)
ไม่มีเวลาดำเนินการที่จะไปฉีดวัคซีนไขหวัดใหญ่	1 (1.70)
มีค่าใช้จ่ายในการฉีดวัคซีนไขหวัดใหญ่	0 (0.00)

ตารางที่ 5. การวิเคราะห์ multivariate logistic regression : ปัจจัยในการฉีดวัคซีนไขหวัดใหญ่

ปัจจัย	Adjust OR	95%CI	p-value
ปัจจัยด้านบุคคล	5.8	1.31-25.64	0.021
เคยมีประวัติเป็นไขหวัดใหญ่มาก่อน			
ประสบการณ์จากคนรอบข้างฉีดวัคซีนแล้วลดความรุนแรงได้			
ประสบการณ์จากตนเองที่ฉีดวัคซีนแล้วลดความรุนแรงได้			
มีประวัติเคยฉีดวัคซีนไขหวัดใหญ่มาก่อน			
ปัจจัยด้านครอบครัว	1.52	0.56-4.11	0.410
ได้รับคำแนะนำจากบุคคลในครอบครัว และเพื่อนบ้าน			
ปัจจัยด้านสังคม	16.65	4.32-64.17	< 0.001
ได้รับคำแนะนำจากบุคลากรทางการแพทย์			
ได้รับข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับวัคซีนไขหวัดใหญ่ผ่านสื่อต่าง ๆ			

ฉีดมาก่อน และมีแนวโน้มที่จะฉีดวัคซีนในอนาคต เนื่องจากผู้วิจัยมองว่า ผู้ที่มีแนวโน้มที่จะเข้ารับการฉีดวัคซีนนั้น อาจได้รับความรู้ที่ถูกต้องมากขึ้น หรือมีการเชิญชวนจากคนรอบข้างรวมทั้งบุคลากรทางการแพทย์ จึงส่งผลที่จะเข้ารับการฉีดวัคซีน

จากการรายงานของกองโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ปี 2565 พบว่า จังหวัดยะลา มีประชากรกลุ่มเสี่ยงได้รับวัคซีนเป็นอัตราส่วนร้อยละ 35.88 จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่าความชุกของผู้สูงอายุชาวมุสลิมที่ได้รับการฉีดวัคซีนมีถึงร้อยละ 45.20 ซึ่งคิดว่าอัตราการฉีดที่ต่างกันเกิดจากหลายปัจจัย โดยของกรมควบคุมโรค ได้รวมกลุ่มความเสี่ยงทั้งหมด ทั้งผู้สูงอายุ ผู้มีโรคประจำตัว ศาสนาพุทธและอิสลามเข้าด้วยกัน ทั้งจังหวัดยะลา แต่งานวิจัยได้ทำในกลุ่มผู้สูงอายุที่นับถือ

ศาสนาอิสลามเพียงกลุ่มเดียวและตำบลเดียวซึ่งเป็นลักษณะชุมชนเมืองอาจทำให้มีความแตกต่างกันได้

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการตัดสินใจรับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคไขหวัดใหญ่ ได้แก่ การที่เคยมีประวัติเป็นไขหวัดใหญ่มาก่อน มีประสบการณ์โดยตรงจากตนเองและคนรอบข้างที่ฉีดวัคซีนไขหวัดใหญ่แล้วช่วยลดความรุนแรง และการมีประวัติเคยฉีดวัคซีนไขหวัดใหญ่มาก่อน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมบูรณ์ ทวีลาภ และคณะ⁸ ที่พบว่า การรับรู้โอกาสความเสี่ยงต่อการป่วยด้วยโรคไขหวัดใหญ่ การรับรู้ความรุนแรงของโรคไขหวัดใหญ่ การรับรู้ประโยชน์ของวัคซีนป้องกันโรคไขหวัดใหญ่ และการมีประวัติเคยฉีดวัคซีนมาก่อน

สำหรับอุปสรรคในกลุ่มที่ไม่ฉีดวัคซีนไขหวัดใหญ่นั้น พบว่า เหตุผลส่วนใหญ่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Burca

และคณะ⁹ และ Alfelali และคณะ¹⁰ ซึ่งได้วิจัยในกลุ่มประเทศมุสลิมเช่นเดียวกัน คือ ไม่มีความสนใจที่ต้องการฉีดวัคซีนเนื่องจากสุขภาพแข็งแรงดี และเชื่อมั่นในภูมิคุ้มกันตัวเองว่ายังแข็งแรงดี ซึ่งเหตุผลที่กล่าวมานี้ ส่วนใหญ่เป็นเหตุผลจากความเชื่อเกี่ยวกับสุขภาพของตัวเอง ไม่มีความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา ว่าวัคซีนเป็นสิ่งที่ไม่ฮาลาล ไม่สามารถฉีดวัคซีนได้¹¹

ข้อจำกัด

รูปแบบการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษา ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ผลการศึกษาไม่สามารถบอกความเป็นเหตุและผลของปัจจัยต่อการเข้ารับการฉีดวัคซีนไขหวัดใหญ่ได้

กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุชาวมุสลิม ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา เท่านั้น จึงอาจไม่สามารถสะท้อนข้อมูลของประชากรกลุ่มอื่น ๆ ได้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษามีหลายปัจจัยที่ส่งเสริมให้มีการฉีดวัคซีนไขหวัดใหญ่มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยจากตัวบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยด้านสังคม ในฐานะบุคลากรทางการแพทย์นั้น การให้ความรู้และการแนะนำการเข้ารับการฉีดวัคซีนนั้นก็สามารถเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีความต้องการเข้ารับการฉีดวัคซีนไขหวัดใหญ่มากขึ้น

สำหรับการศึกษาในอนาคต ควรทำในกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลายมากขึ้น เช่น ช่วงอายุที่ต่างกัน พื้นที่ที่ต่างกัน รวมถึงศาสนาและความเชื่อต่าง ๆ เพื่อจะได้ผลการศึกษาที่กว้างขวางขึ้น และสามารถสะท้อนกลุ่มตัวอย่างของประเทศไทยได้มากขึ้น เพื่อนำไปเป็นข้อมูลเพื่อปรับเป็นนโยบายส่งเสริมการฉีดวัคซีนมากขึ้น

สรุป

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้ารับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคไขหวัดใหญ่ในผู้สูงอายุคือ เคยมีประวัติเป็นไขหวัดใหญ่มาก่อน เคยมีประสบการณ์ได้รับวัคซีนมาก่อน มีประสบการณ์โดยตรงที่ฉีดวัคซีนแล้วลดความรุนแรงได้ มีประสบการณ์จากคนรอบข้างที่ฉีดวัคซีนแล้วลดความรุนแรงได้ ได้รับคำแนะนำจากบุคลากรทางการแพทย์ ได้

รับคำแนะนำจากคนในครอบครัวและเพื่อนบ้าน และได้รับข่าวสารข้อมูลผ่านสื่อต่าง ๆ^{12,13} ส่วนคำแนะนำจากบุคคลในครอบครัวนั้นไม่มีผลต่อการฉีดวัคซีน

ในแง่กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาวิจัยนี้ พบว่าทัศนคติเกี่ยวกับการฉีดวัคซีนไม่ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลามนั้น พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และพบว่าเป็นอุปสรรคต่อการฉีดวัคซีนน้อยมาก

ในด้านอุปสรรคต่อการเข้ารับการฉีดวัคซีน ได้แก่ ฉีดวัคซีนแล้วก็ยังเป็นไขหวัดใหญ่ สุขภาพยังแข็งแรงดี และคนรอบข้างฉีดแล้วมีอาการแทรกซ้อน

ความชุกของผู้สูงอายุชาวมุสลิม ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา ที่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคไขหวัดใหญ่อยู่ที่ร้อยละ 45.2

Highlight

1. ปัจจัยด้านบุคคล และ สังคม เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการฉีดวัคซีนไขหวัดใหญ่
2. ความชุกของผู้สูงอายุชาวมุสลิมที่ฉีดวัคซีนไขหวัดใหญ่คิดเป็นร้อยละ 45.2
3. ศาสนาและความเชื่อไม่มีผลต่อการเข้ารับการฉีดวัคซีน

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลือและความร่วมมืออย่างดีจากบุคคลต่าง ๆ ตลอดการดำเนินการวิจัย ดังมีรายนามต่อไปนี้

อาจารย์ นายแพทย์นรินทร์ เตชะนิริติศัย ฝ่ายเวชศาสตร์ครอบครัว โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาตลอดการอบรมหลักสูตรแพทย์ประจำบ้านเวชศาสตร์ครอบครัว ที่ให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกในการดำเนินการวิจัย

อาจารย์ แพทย์หญิงนวลสิริ สิริประเสริฐ ฝ่ายวิชาการ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และฝ่ายเวชศาสตร์ครอบครัว โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ร่วมวิจัย ที่ให้ความเห็นทางวิชาการ และให้ความช่วยเหลือตลอดการดำเนินการวิจัยตั้งแต่การเขียนโครงร่างวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนการตรวจพิจารณารายงาน

พยาบาลและเจ้าหน้าที่ ศูนย์สุขภาพชุมชนของตำบล สะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ที่อำนวยความสะดวก และให้กำลังใจตลอดการเก็บข้อมูลวิจัย

และสุดท้ายผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาสาสมัครทุกท่าน ที่มีส่วนช่วยให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- World Health Organization (WHO). Seasonal influenza [Internet]. [cite 2024 Mar 7]. Available from: https://www.who.int/health-topics/influenza-seasonal#tab=tab_1
- กลุ่มพัฒนาระบบเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาโรคติดต่อ กองระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค. รายงานสถานการณ์โรคไข้หวัดใหญ่ ประเทศไทย [อินเทอร์เน็ต]. [เข้าถึงเมื่อ 7 มี.ค. 2567]. เข้าได้ถึงจาก https://ddc.moph.go.th/uploads/ckeditor2//files/DOE_flu_48.2566.pdf.
- กองโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. รายงานผลการให้บริการวัคซีนไข้หวัดใหญ่ตามฤดูกาล; 2565. หน้า 4 [อินเทอร์เน็ต]. [เข้าถึงเมื่อ 9 มี.ค. 2567]. เข้าได้ถึงจาก: <https://ddc.moph.go.th/uploads/publish/1378820230210025853.pdf>
- กรมควบคุมโรค. ไข้หวัดใหญ่ หน้า 1 [อินเทอร์เน็ต]. [เข้าถึงเมื่อ 9 มี.ค. 2567]. เข้าได้ถึงจาก: https://ddc.moph.go.th/disease_detail.php?d=13
- สมาคมโรคติดต่อแห่งประเทศไทย. คำแนะนำการให้วัคซีนป้องกันโรคสำหรับผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ [อินเทอร์เน็ต]. 2566 [เข้าถึงเมื่อ 8 มี.ค. 2567]. เข้าได้ถึงจาก: https://systoplus.com/other_download/
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดยะลา. เอกสารรายงานคุณภาพชีวิตจังหวัดยะลา [อินเทอร์เน็ต]. 2562 [เข้าถึงเมื่อ 10 มี.ค. 2567]. เข้าได้ถึงจาก: <https://yala.cdd.go.th/wp-content/uploads/sites/47/2019/07/รายงานคุณภาพชีวิตประชาชน-จ.ยะลา-ปี-62.pdf>
- Telford R. What influences elderly peoples' decisions about whether to accept the influenza vaccination? Health Education Research. 2003.
- สมบุญ ทีวีลาภ. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับวัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ตามฤดูกาล ของผู้สูงอายุ อำเภอพระพรพบาท จังหวัดสระบุรี. การประชุมวิชาการระดับชาติ “มศว วิจัย” ครั้งที่ 12. 2562.
- Arpinar B. Influenza vaccination frequency and associated factors among elderly population. Turkish Journal of Geriatrics. 2018;21:491-7.
- Alfelali M. Influenza vaccination among Saudi Hajj pilgrims: Revealing the uptake and vaccination barriers. 2018.
- รวมคำวินิจฉัย (พิตวา) จุฬาราชมนตรี, การให้วัคซีนเพื่อป้องกันโรคโปลิโอและโรคอื่นๆ [อินเทอร์เน็ต]. 2566 [เข้าถึงเมื่อ 11 มี.ค. 2567]. เข้าได้ถึงจาก <https://cache-ig-etweb-v2.mt108.info/uploads/520/filemanager/714c4958f2f256e56095b202d2868dc1.pdf>.
- จิตตาภา ภูวกรกุลวุฒิ. ทศนคติในการฉีดวัคซีนป้องกันโรคในผู้สูงอายุที่ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ จังหวัดชลบุรี. วารสารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี). 2656;27.
- ณิกานต์ พิกุล. การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่ของบุคลากรสาธารณสุขอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย. 2555.